

Kiriku Elu

Märts 1991

Eesti katoliiklaste häälekandja

3. (16.) number

MÄRTS

- r 1. 1 Mo 37,3-4.12-13a.17b-28; Ps 104; Mt 21,33-43.45-46
l 2. Mi 7,14-15.18-20; Ps 102; Lk 15,1-3.11-32
P 3. Suure paastu aja III pühapäev
2 Mo 20,1-17; Ps 18; 1 Ko 1,22-25; Jo 2,13-25
e 4. 1 Kn 5,1-15a; Ps 42; Lk 4,24-30
KASIMIR
t 5. Tn 3,25.34-43; Ps 25; Mt 18,21-35
k 6. 5 Mo 4,1.5-9; Ps 147; Mt 5,17-19
n 7. Jr 7,23-28; Ps 95; Lk 11,14-23
PERPETUA JA FELICITAS, MÄRTRID. MÄLESTUSPÄEV
r 8. Ho 14,2-10; Ps 81; Mk 12,28b-34
JUAN DE LA DIO, PÜHENDUNU
l 9. Ho 6,1-6; Ps 51; Lk 18,9-14
FRANCISCA ROMANA, PÜHENDUNU
P 10. Suure paastu aja IV pühapäev
2 Aj 36,14-16.19-23; Ps 137; Jh 3,14-21
e 11. Js 65,17-21; Ps 30; Jh 4,43-54
t 12. Hs 47,1-9.12; Ps 46; Jh 5,1-3a.5-16
k 13. Js 49,8-15; Ps 145; Jh 5,17-30
n 14. 2 Mo 32,7-14; Ps 106; Jh 5,31-47
r 15. Tr 2,1a.12-22; Ps 34; Jh 7,1-2.10.25-30
l 16. Jr 11,18-20; Ps 7; Jh 7,40-53
P 17. Suure paastu aja V pühapäev
Jr 31,31-34; Ps 51; He 5,7-9; Jh 12,20-33
PATRICIUS, PIISKOP
e 18. Tn 13,41-62; Ps 23; Jh 8,1-11
KYRILLUS JERUUSALEMMAST, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR
t 19. JOOSEPI, PNM ABIKAASA, SUURPÜHA
2 Sa 7,4-5a.12-14.16; Ps 89; Ro 4,13.16-18.22; Mt 1,16.18-21
k 20. Tn 3,14-20.91-92.95; Ps Tn 3,52-56; Jh 8,31-42
n 21. 1 Mo 17,3-9; Ps 105; Jh 8,51-59
r 22. Jr 20,10-13; Ps 18; Jh 10,31-42
l 23. Hs 37,21-28; Ps Jr 31,10-13; Jh 11,45-57
TURIBIUS MONROOVIAS, PIISKOP
P 24. PALMIPUUDEPÜHA
Js 50,4-7; Ps 22; Fp 2,8-9; Mt 26,14-27.66
e 25. Js 42,1-7; Ps 27; Jh 12,1-11
t 26. Js 49,1-6; Ps 71; Jh 13,21-33.36-38
k 27. Js 50,4-9; Ps 69; Mt 26,14-25
n 28. SUUR NELJAPÄEV
2 Mo 12,1-8.11-14; Ps 116; 1 Ko 11,23-26; Jh 13,1-15
r 29. SUURREEDE
Js 52,13-53.12; Ps 31; He 4,14-16; 5,7-9; Jh 18,1-19.42
l 30. VAIKNE LAUPÄEV (Ülestõusmispühade eelõhtu missa)
I 1 Mo 1,1-2,2; Ps 104; II 1 Mo 22,1-18; Ps 16;
III 2 Mo 14,15-15,1; Ps 2 Mo 15,1-5; IV Js 54,4-14; Ps 30;
V Js 55,1-11; Ps Js 12,2-5; VI Ba 3,9-15.32-4,4; Ps 19;
VII Hs 36,16-28; Ps 42; VIII Ro 6,3-11; Mk 16,1-8
P 31. KRISTUSE ÜLESTÕUSMISE SUURPÜHA
Ap 10,34a.37-43; Ps 118; Kl 3,1-4; Jh 20,1-9

APRILL

- e 1. II ÜLESTÕUSMISPÜHA
Ap 2,14.22-32; Ps 16; Mt 28,8-15
t 2. Ap 2,36-41; Ps 33; Jh 20,11-18
FRANCISCUS PAOLAST, ERAK
k 3. Ap 3,1-10; Ps 105; Lk 24,13-35
n 4. Ap 3,11-26; Ps 8; Lk 24,35-48
ISIDOR, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR
r 5. Ap 4,1-12; Ps 118; Jh 21,1-14
VINCENTIUS FERRER, PREESTER
l 6. Ap 4,13-21; Ps 118; Mk 16,9-15
P 7. Ülestõusmiseaja II pühapäev (nn Valge pühapäev)
Ap 4,32-35; Ps 118; 1 Jh 5,1-6; Jh 20,19-31
JEAN BATTISTA LA SALLE'ST, PREESTER. MÄLESTUSPÄEV

Paavsti sõnum paastuajaks 1991

«See, mida te olete teinud teistele, seda olete minule teinud»

Armsad vennad ja õed Kristuses!

Tänavu tähistame me 100 aasta möödumist paavst Leo XIII kuulsalt entsüklikale «Tööliküsimusest» (*Rerum novarum*) ilmumisest. Sellest dokumendist sai alguse uus peatükk kiriku õpetuses ühiskonnast, milles on alati väsimatult rõhutatud inimeste ühist vastutust selle vaesuse võitmisel, milles miljonid inimesed vähearenenud maades elavad.

Kuigi Jumala loodu ja kõik selle hüved on mõeldud kõigile, kannatab suur osa inimkonnast ka täna vaesuse talumatu koorma all. Nagu ma juba ütlesin oma entsüklikas «Kiriku hoolitsus arengu ja rahu eest ühiskonnas» (*Sollicitudo rei socialis*), kutsub selline olukord üles tegevale ligimesearmastusele ja ühisele vastutusele. Meie ajal tunneb ühiskond eriti puudust tööst teiste inimeste hüvanguks ja eneseohverdusest teiste heaks, nii nagu seda õpetab evangeelium, et ligimest ei kasutataks ära omakasupüüdlikel eesmärkidel.

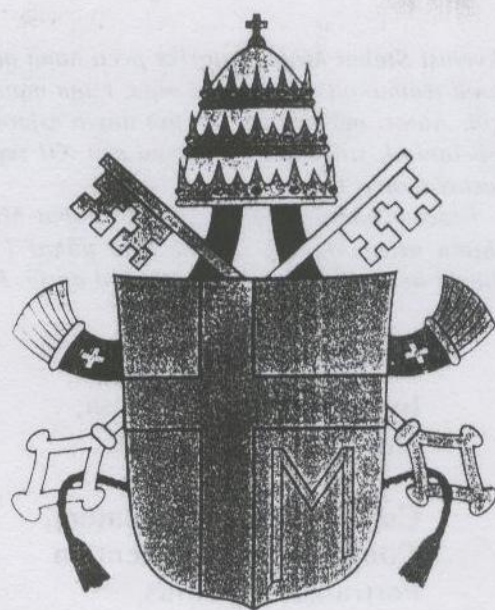
Paastu ajal pöördume me jälle Jumala, kõige armu ja headuse allika poole, palume, et tema tervendaks meid meie egoismist ning annaks meile uue südame ja uue vaimu.

Paastuaeg ja sellele järgnev ülestõusmisaeg kutsub meid mõtisklema selle üle, kuidas meie Issand Jeesus Kristus samastas end vaestega. Inimese Poeg, kes armastusest meie vastu sai vaeseks, kuulus samuti kannatajate hulka. See täielik samastumine tuleb kõige selgemalt esile Issanda enda sõnadest: «Kõik, mida te olete teinud ühele nendest vähematest, olete te minule teinud.» (Matt 25,40)

Kui paastuaeg Suurel Neljapäeval läheneb oma kõrgpunktile, meenutab selle päeva liturgia meile Armulausakramendi seadmist Kristuse kannatuse, surma ja ülestõusmise mälestuseks. See sakrament, mida kirik rõhutab müsteeriumina, millel usk rajaneb, peab meid juhima üha sügavamale teadmisele vaesusest, kannatusest ja tagakiusamisest, mis Kristusele osaks said. Seesama Jeesus, kes meid on armastanud sedavõrd, et andis meie eest oma hinge, ja kes veel nüüdki annab meile osa iseendast Armulaua Sakramendis igavese elu leivana, palub, et me näeksime teda vaeste elus, kellega ta ilmutas end täielikult ühtekuuluvaks.

Püha Johannes Chrysostomus on väga sügavmõtteliselt käsitlenud sama teemat: «Kas sa tahad austada Kristuse ihu? Ära siis pane halvaks Tema alastust ega austa Teda siin kirikus riidetatuna siidiriideisse, kui sa väljaspool kirikut ei hooli temast, kui ta on külmetanud ja alasti.» (*Homilia in Mattheum* 50,3-4 lk 58).

Nüüd, paastuajal, teeme õigesti, kui mõtleme võrdpildile rikkast mehest ja Laatsarusest. Kõik on kutsutud elu võõruspeole, kuid ikkagi lamavad tänagi lugematud inimesed Laatsaruse kombel teiste ukse ees, kus koerad tulevad lakkuma nende haavu (vrd Lk 16,21).

Kui me unustame need paljud inimesed, kes ei tunne ainuüksi puudust kõige hädavajalikumast (toidust, katusest pea kohal ja tervishoiust), vaid kellel pole välja vaadetki paremale tulevikule, oleme me rikka mehe sarnased, kes teeskles, et ta ei näe kerjavat Laatsarust (vrd Lk 16,19-31).

Me ei tohi kunagi kaotada oma silmist seda südantrebivat viletsust, mis rõhub meie maailma paljusid osi. Sellele mõeldes kordan ma oma üleskutset, mille ütlesin välja Jeesuse Kristuse ja kogu inimkonna nimel, kui käisin viimati Saheli aladel Aafrikas: «Mil kombel peab ajalugu mõistma kohut sugupõlve üle, kellel on kõik vahendid selleks, et ära toita kogu planeedi elanikkond, kuid kes vennatäpjaliku hoolimatusega keeldub seda tegemast? Kas maailm, kus vaesus ei leia eluandvat armastust, pole kõnnumaa?» (*L'Osservatore Romano* 31.1.1990, 6).

Kui me vaatame Jeesust Kristust, halastajat samaarlast, ei tohi me unustada, et vaesest sõimest kuni täieliku hüljatuseni ristil tahtis ta üha olla koos «vähimatega». Kristus õpetab meile, kuidas mitte hoolida rikkusest, lootuda Jumala peale ja olla valmis jagama teistele oma varast. Ta kutsub meid üles nägema sellest vaatenurgast oma vaeseid vendi ja õdesid, kes oma vaesuses teavad, mida tähendab olla täielikult Jumalast sõltuv ja vajada kõiges Tema abi. Nii tuleb meie elukäsitluses tõeline ja siiras tunnistus meie armastusest Tema vastu, kes ta on elu ja armastuse allikas ning meie ustavuse märk Tema kuulutatud rõõmusõnumile. Süvendagu see paastuaeg kõnesolnud äratundmist meis kõigis ja sidugu ligimesearmastusega. Ärgu kulgegu see aeg tulutult, vaid kandku meid tõeliselt uueks saanuina ülestõusmispühade rõõmu.

Vatikanis 8.9.1990, neitsi Maarja sünnipäeval.

paavst Johannes Paulus II

Stabat mater

Sekventsi *Stabat Mater* autoriks peeti kaua aega frantsiskaani munku *Jacopone da Todi't* (1228/1230 – 1306). Tänapäevased teatmikud aga eitavad seda, kuna mainitud autori loominguks on peamiselt umbria murdekeeles kirjutatud pamfletid. Autori määramise raskuse tingib asjaolu, et sekventsi teema tõuseb aktuaalseks XIV sajandil, mil tekivad Maarja kaebelaulud; stiil ja keel viitavad aga XII sajandile ja meenutavad püha Bonaventura (1217/ 1218 – 1274) *Laudismus Sanctae Crucis't*.

Kloostri tunnipalvetesse ilmutab *Stabat Mater* 1417. a. (*Arezzo breviaar*). Koguduseliurgias hakati seda kasutama Pühima neitsi Maarja seitsme valu pühal 1727. Sekvents on tõlgitud kõikidesse kultuurkeeltesse ja on inspireerinud paljusid heliloojaid, kellest tuntumad on G. P. Palestrina, J. Haydn, G. Rossini, G.B. Pergolesi, G. Verdi.

Stabat Mater dolorosa
Iuxta crucem lacrimosa,
Dum pendebat Filius.

Cuius animam gementem,
Contristatam et dolentem
Pertransivit gladius.

O quam tristis et afflicta
Fuit illa benedicta
Mater Unigeniti.

Quae maerebat et dolebat
Pia Mater cum videbat
Nati poenas inclyti.

Quis est homo, qui non fleret,
Christi Matrem si videret
In tanto supplicio?

Quis non posset contristari,
Christi Matrem contemplari
Dolentem cum Filio.

Pro peccatis suae gentis
Vidit Iesum in tormentis
Et flagellis subditum

Vidit suum dulcem natum
Moriendo desolatum,
Dum emisit spiritum.

Eia Mater, fons amoris,
Me sentire vim doloris
Fac ut tecum lugeam.

Fac ut ardeat cor meum
In amando Christum Deum,
Ut sibi complaceam.

Sancta Mater istud agas,
Crucifigi fige plagas,
Cordi meo valide.

Tui Nati vulnerati,
Tam dignati, pro me pati,
Poenas mecum divide.

Fac me tecum pie flere,
Crucifixo condolere
Donec ego vixero.

Iuxta crucem tecum stare,
Et me tibi sociare
In planctu desidero.

Virgo virginum praeclara,
Mihi iam non sis amara,
Fac me tecum plangere.

Fac ut portem Christi mortem,
Passionis fac consortem,
Et plagas recolere.

Fac me plagis vulnerari,
Fac me cruce inebriari,
Et cruore Filii.

Flammis ne urar succensus,
Per te, Virgo, sim defensus,
In die iudicii.

Christe, cum sit hinc exire,
Da per Matrem me venire
Ad palmam victoriae.

Quando corpus morietur
Fac ut animae donetur
Paradisi gloria.

Amen.

Eestikeelse tõlke leiata ajalehe tagakaanelt

PIIBEL ON EELKÕIGE PÜHA RAAMAT

preester Mieczyslaw Maliński

(Raamatust «Uskuda Kristusesse»)

Mäletan, kuidas II Vatikani kirikukogu iga istungitepäev algas pühakirja introniseerimisega. Piiskop kandis suure vanaaegses kõites piibli kahe küünalt kandva akolyti saatel puldile, mis asetses altari keskel, kus äsja oli lõppenud missa kõigi kirikukoguliste osavõtul. Ja iga istungite päev lõppes kardinalmoderaatori (istungite juhataja) korraldusega: «Depositio Sacrae Scripturae – pühakirja äraviimine.» Nii sündis selle kirikukogu ajal, nagu ka varem kõigi kirikukogude ajal. Kirikukogu isad pidasid nõu pühakirja juures. See polnud paljalt sümbol, vaid rõhutatud teadvustus piibli üleloomulikust iseloomust.

Õhukesele paberile väikses kirjas trükitud rahvaväljaande kujul pole piibel teab kui suur raamat. Piiblik ehk pühakirjaks nimetatakse raamatut, mis kujutab endast koguteost religioosse sisuga raamatutest, mis on kirja pandud ajal, millest nad kirjutavad.

See koguteos jaguneb kaheks osaks, Uueks ja Vanaks Testamendiks. Vanas on 45 raamatut, Uues 27.

Vana Testamendi võib omakorda jagada neljaks:

I. Viis Moosese raamatut, mida tavatsetakse nimetada seaduseks.

II Ajaloolised raamatud: Joosua, Kohtumõistjate, kaks Saamueli, kaks Kuningate ja kaks Ajaraamatut, Esra ja Nehemia raamat, Tobija, Juuditi, Estri ja kaks Makkaheide raamatut.

III Õpetuse raamatud: Hiiobi, Õpetussõnade, Koguja raamatud, Psalmid ja Ülemlaul, Saalomoni ja Siiraki tarkuseraamatud.

IV Prohvetite raamatud: Jesaja ja Jeremia raamat, Jeremia nutulaulud, Baaruki, Heseieli, Taanieli, Hoosea, Joeli, Aamose, Obadja, Joona, Miika, Nahumi, Habakuki, Sefanja, Hagga, Sakraja ja Malakia raamatud.

Uue Testamendi raamatud jagatakse kolme gruppi:

I Ajaloolised raamatud; neli evangeeliumi: Matteuse, Markuse, Luuka ja Johannese evangeelium ning püha Luuka poolt kirja pandud Apostlite tegude raamat.

II Õpetuse raamatud: apostel Pauluse 14 kirja roomlastele, 2 1 korintlastele, galaatlastele, efeslastele, filiplastele, koloslastele, 2 tessalooniklastele, 2 Timoteusele, 1 Tiitusele, Fileemonile ja heebrealastele.

7 muud kirja: Jaakobi, 2 Peetruse, 3 Johannese ja Juuda kiri

III UT prohvetlik raamat: Johannese ilmutuse raamat.

Mõnede nimetatud raamatute autoreid me juba tunneme, ometi pean ära märkima, et alati ei pruugi raamatu pealkirjaks märgitud nimi tähendada raamatu autorit. Suurema osa raamatute autorid on meile tundmatud. Ja lõpuks polegi see nii tähtis, sest me teame, et selle koguteose tegelik autor on Jumal. Inimene, keda Jumal inspireeris, pani selle ainult kirja. Selgitagem seda lähemalt.

Kirjamees sai mingist ülisuurest Jumala armust või me tunnetada Jumala tõde ja meile mõistmatul viisil suutis selle kirja panna. Kui sooviksime täpsemalt mää-

ratleda inimese osa pühakirja tekkimisel, siis kõige parem sõna seda iseloomustama oleks *tööriist*. Inimene oli tööriistaks pühakirja looja – Jumala käes, jäädes seejuures ometi inimeseks st mõtlevaks ja vabaks olendiks. Jumal mõjutas oma armuga tema mõistust ja tahet sellisel viisil, et ta sai Jumalast aru ja pani kirja kõik, mida Jumal tahtis. Selline jumalik inspiratsioon polnud ühekordne ega sedavõrd nõrk, et kirjamees poleks tundnud – seda mida ta kirjutab, ei kirjuta ta iseendast. Tunnistuseks on kasvõi viited sellele, keda autor peab rääkijaks – «nii ütleb Issand», «niis räägib kõigeväeline Jumal», selliseid viiteid kohtame pühakirjas üsna sageli. Peale selle räägib Jumal tihti ka minavormis: «mina, Jahve», «mina, teie Jumal». Sellist väljendusvormi ei leia me ühegi teise religiooni põhiteostest. Piiblis räägib Jumalat otsiv inimene, kes püüab Teda mõista – inimestega räägib Jumal ise.

Kõige selle juures ei kaotanud Jumal kirjamehe inimsust ega võtnud talt ära initsiatiivi, ei tõrjunud välja tema isiksuseks olemist. Selleks, et Jumala ilmutust kirja panna, kasutas kirjamees kogu oma kujutlusvõimet ja arusaamist, võttis appi allegooriad, ühendas neid ajalooliste faktide, varemkuuldud oma ja võõraste rahvaste müütide ning legendidega. Ta seadis kokku novelle, võrdles, töötas ajaloolisi sündmusi õpetlikeks jutustusteks ümber, sepiastas värsse või loetles kuivalt fakte.

Ma kordan: kirjamees haaras ja mõistis Jumala tõde erilise armu abil, kuid väljaspool seda jäi ta selleks kes ta oli – tavaliseks inimeseks oma tundmist ja teadmistega kosmosest, geograafiast, ajaloost, füsioloogiast, taevakehade liikumise perioodidest, Egiptuse ja Babüloonia osast oma aja poliitikas. Selles mõttes polnud ei temale ega ole ka meile tähtis näiteks see, kas vaarao, kes juhtis karistusretke tootatud maale siirdunud valitud rahva vastu, uppus Musta mere voogudes või suri rahulikult oma voodis – tähtis oli vaid see, et Jumal kandis hoolt oma rahva eest. Samuti pole tähtis, kas prohvet Joona, kes kutsus Niinive linna elanikke meeleparandusele, üldse oligi olemas ja kui oli, kas ta veetis kolm päeva mingi kala kõhus ja millist liiki kala see oli – eelkõige vääris tähelepanu, et Jumala käskudele tuleb kuuletuda. Igas jutustuses on vaieldamatult esiplaanil see, mis puutub religiooni.

Usklike inimeste ühiskond võttis need raamatud vastu kui Jumala poolt inspireeritud, ja lühikese ajaga muutusid nad kättesaadavaks kõigile. Nad leidsid oma koha avalikel jumalateenistustel, tungisid kõige erinevama kujul inimeste isiklikku ellu. Nendest loeti, lauldi ja retsiteeriti.

Nii nagu vana testamendi ühiskonnas, oli ka kristlaste religioosse teadvuse kujunemisel suur osa pühakirjal. Mõned raamatud levisid kristlaste hulgas väga kiiresti. Ehkki Matteuse evangeelium oli algselt kirjutatud aramea keeles, ainult juutidele, tõlgiti see see esmajärjekorras kreeka keele, et kõik võiksid seda lugeda. Samuti lugesid kõik Luuka evangeeliumi, kuigi see oli kirjutatud paganaile, apostel Pauluse kirju, kuigi need olid adresseeritud ühele kogudusele (näiteks korintlastele) või isikule (näiteks Timoteusele).

Need tekstid kasvasid kokku Armulaua pühitsemisega, mille jaoks hakkasid usklikud kogunema igal pühapäeval. Üsikute lõikude ettelugemine Pauluse kirjadest muutus «leivamurdmise» ettevalmistuste olemuslikuks

osaks. Skeem on jäänud samaks tänini, kuigi loetavad lõigud muutusid lühemaks ja nad ühtlustati kogu kirikus. Kirjade seletamisest tekkis kirjaseletav jutlus – *homilia*. Pühakirja tekstid väljusid vaimulike poolt läbiviidavate jumalateenistuste raamidest, muutusid parafraseerituina rahvalikeks jumalateenistuse vormideks, nagu näiteks Poolas levinud koguduse tunnivalved või paastuajaks määratud lauludetsükkel «Kurbus ja pisarad». Paljud jõulu- ja muud kirikulaulud, luuletused ja suur osa religioossest literatuurist on inspireeritud pühakirjatekstidest; «Meie Isa» ja «Ole tervitatud Maarja» kujutavad endast kogu kristlaskonna peamisi kindlakujulisi palveid.

Pühakiri, mis avaldub meie elus kirjeldatud ja veel paljudes teisteski erinevates vormides, on meie jaoks tõeliseks usu ja ilmutuse allikaks. Me ammutame sellest allikast Jumala Tõde, saame osa Jumala Sõnast, mille kaudu ta meiega räägib.

Ütlesin selle lause välja otsekui kinnitades fakti, kui äkki tundsin, kui vale on seda kasutada tänapäeva elutegelikkuse kohta. Olgem realistid – kui palju inimesi võtab veel tänapäeval osa vesprist, kuipalju laulab koguduse tunnivalveid? Ja kui rääkida «Kurbusest ja pisaratest» või «Ristiteest», on asi küll veidi parem, kuid seda kiputakse pidama juba «täiuslikkuse kõrgemaks astmeks».

Nii seisan ma pärast omaenese kriitilist ülevaadet üsna shokeeriva järelduse ees – Pühakiri, pretsedenditu teos, ainulaadne kogu maailmakirjanduses, on lihtsalt ignoreeritud meie poolt, kelle jaoks ta on samuti kirjutatud. Absurd iseeneses, kõige suurem vasturääkivus Jumala plaanidega. Pole ju võimalik kujutledagi õiget usuelu ilma toetumiseta sellele, mille Jumal on seadnud täiuslikkuse saavutamise aluseks.

Kui Sul õnnestub endale muretseda Uus Testament või kogu piibel, püüa seda lugema hakata (*siinkohal räägib poolakeelne originaal sellest, et ei osetaks asja eest teist taga uut piiblikesemplari, kui see on kodus juba olemas – Toim*).

Millal? – Püüa lugeda iga päev üks lõik evangeeliumist. Kasvõi enne magama heitmist. Kui see tundub sulle ülejõu käivana, loe vähemalt üks lause, sealt, kus see sulle piibli juhulikult avamisel ette tuleb.

Olgu see enne uinumist viimane raamat, mida sa käes hoiad. Selle raamatu on Jumal kirjutanud Sinu jaoks.

MITME PÄEVAGA LÕI JUMAL MAAILMA

Me tulime supelranda varavõitu. Õhk oli veel üsna jahe ega kutsunud päevitamiseks riideid seljast võtma. Istusime liivale laotatud tekkidele. Oli vaikne, ainult pildlevate kajakate kisa ulatus meie kõrvu. Vaatasime merele kus udu hakkas hajuma, kui järsku keegi küsis:

– Kuidas selle maailma loomisega ikkagi oli? Kuidas maailm tekkis?

– Sellel rindel on muutusteta, maailma on loonud Jumal.
– Ei, ma ei tahtnud seda küsida, mind huvitab, kas ikka veel on kiriku dogma, et maailm loodi kuue päevaga?

– Esiteks pole niisugune asi olnud kunagi kiriku dogmaks, ja teiseks tasub meelde tuletada, et dogmad on usutõed.

– Aga maailma loomise kirjeldus Vanast Testamendist, kas seal pole siis selgelt välja öeldud, et...

– Vabanda et katkestan sinu mõttekäigu naiivse küsimusega: kuidas sina seda endale ette kujutad? Kas võis juhtuda, et seda fakti kirjeldanud autor viibis reporterina maailma loomise juures? Või kust ta siis üldse teadis? Kas ilmutusest? Kuid Jumal ilmutab ju ainult usutõdesid. Pühakiri on püha raamat, mitte kosmogoonia õpik.

Aga pöördugem teksti juurde tagasi. Sa ütlesid «maailma loomise kirjeldus». Esiteks pole see kirjeldus, vaid poeesia, mis tahab öelda, et maailma looja on Jumal, ja teiseks, paraku väga väikeseks teiseks, on meelde tuletus, et püha päeva tuleb tähistada tööst hoidumisega.

Minu elupaiga lähedal seisab vana sünagoog. Keegi rääkis mulle, et enne sõda peeti seal jumalateenistusi. Suvel võis läbi avatud akna näha mehi mustades plüüzhkübarates, mille peal kandsid nad õlgadeniulatuvat valgeja tumepunasetriibulist loori. Nende otsaesistel rippusid kaunistatud nõõri otsas metallkaplid. Kummardunud paksude raamatute kohale, mida nad käes hoidsid, õõtsusid nad lauldes rütmiliselt. «Ja mis mulle eriti meelde on jäänud,» lisas mu vestluskaaslane, «need on nende laulud». Võõras keeles lauldi mingis erilises omapäraselt pooltoonidega opereerivas laadis vanu laule.

Muistsetel aegadel lauldi reedeõhtuti loomishümni, mis võiks tõlkes heebrea keelest välja näha umbes nii:

Maa oli siis veel tühi ja paljas,
Ja pimedus see kattis vetevälja,
Jumal oma Vaimus hõljus vete kohal.

Ja Jumal ütles:

Saagu valgus selge.

Ja siis nägi kuis on valgus ilus,
Ja valguse Ta pimedusest lahutas.

Ja valgust kutsus Jumal päevaks,

Pimedus sai kandma nime öö.

Ja jõudis õhtu,

Ja jõudis hommik.

See päev oli esimene.

Ja Jumal ütles:

Tõusku laotus vete rüpest üles,

Ja lahu tagu veed see teineteisest.

Ja nii lõi Jumal laotuse.

Ja veed siis vetest pani taganema,

Need mis pealpool laotust vetest allpool sellest,
Ja nõnda sündis.

Ja laotust kutsus Jumal taevaks.

Ja jõudis õhtu,

Ja jõudis hommik.

See päev oli teine. /.../

Ja Jumal ütles:

Loogem inimene meie näo järgi,

Et ta oleks kõiges meie moodi.

Ka olgu valitsejad nemad

Kaladele meres, lindudele taevas,

Loomadele heinamaal ja metsas

Ja kõikesugu loomakeste üle,

Liiguvad kes kõikjal maada mööda.

Ja nõnda Jumal lõi kõik inimesed oma palge järgi

Ja lõi nad Jumalale sarnasteks,

Ja õnnistas siis neid.

Ja ütles Jumal:
 Saagu palju teid, teil olgu lapsed palju,
 Täitke maa ja pange maale ike kaela.
 Ja olge isandad kõik
 Kaladele meres, lindudele taevas,
 Ja kõigele mis elab, liigutab end maa peal.

Ja Jumal nägi,
 Kõik mis oli teinud
 On nii ilus väga.
 Ja jõudis õhtu
 Ja jõudis hommik.
 See päev oli kuues.
 Ja lõpetatud said nii taevas kui ka maa,
 Ja olendite vägi mis kõik katab selle pinda.
 Ja lõpule siis tööga jõudis Jumal päeval seitsmendal.
 Ja puhkas päeval seitsmendal ta oma töödest mida
 oli teinud,
 Ja seitsmendamat päeva Jumal õnnistas,
 Ja selle pühaks nimetas
 Siis kui puhkas pärast seda mida oli teinud,
 Mille Tema, Jumal oli oma tööga viinud lõpule.

Pane tähele et sellel tekstil on kergestieraldatavad stroofid, mis algavad samade sõnadega ja lõpevad iseloomuliku refrääniga, mida semiidi poeedid nii meeleldi kasutasid. Märka paralleelseid sünonüüme, st korduvaid mõtteid, mis korduses arendavad väljaõeldud mõtet edasi. Originaalkeeles lisandub siia veel omapärane iidse semiidi luule rütm, mida euroopa keeltes ei saa edasi anda.

Võime tabada end mõttelt, miks andis kirjamees loo Jumala seitsmest maailma loomise päevast edasi sellises rütmilises vormis. Tuleta meelde, mida me rääkisime pühakirja inspireeritusest, et Jumal – ehkki ta ise oli pühakirja tegelik autor – kasutas kirjameest nagu vahendit. Kasutas, kuid ei hävitanud tema isikupära. Võttis teda niisugusena nagu ta oli, koos kõigi tema teadmistega kosmosest või maaharimisest.

Kirjamehe-poeedi fantaasia kaudu võtab ilmutuses inspireeritud tõde, et Jumal on loonud maailma, inimese tööna dala kuhu.

Seda esiteks. Teiseks tuleb öelda, et kuna sabati pidamisel oli valitud rahva elustiilis tähtis koht, väljendab kirjamees siin ka oma hoolt selle traditsiooni jätkamise eest. Seda näeme kasvõi sellest, et kui juudi rahvas naaseb Paabeli vangipõlvest (u 538. eKr) mis kestis 70 aastat, alustasid juudid mitte ainult varemeks muudetud templi taastamisega, vaid püüdsid elu sisse puhuda ka vanadele usukommetele ja liturgilisele kultusele. Keskkel kohal on selles protsessis just tagasipöördumine sabbatipäeva pidamise juurde.

Selles vaimses õhkkonnas tekkiski meie poeem, mis on ilmselt kirja pandud kellegi preestri poolt, keda ajendas tuline soov teha kõik Jumala auks. Oma poeetilises visioonis nägi ta Jumalat äravalitud rahva sõbrana, kes maailma luues töötas samuti kuus päeva nii nagu nemadki ja seitsmendal päeval puhkas.

Eelpoolõeldule tuleks lisada, et see poeem kannab endas Paabeli mõjusid. Kahtlusteta võib öelda, et selle eeskujuna on kasutatud poeemi «Enūma eliš» («Kui ülal»), mille eksemplar leiti väljakaevamistel Niinive linna varemetes 1875. aastal. See on ilmselt koopia Ham-

murabi aegsest originaalist. Aga et sa mõistaksid, milline sarnasus see on, lisan fragmendi ka sellest poemist.

Kui ülal veel ei olnud nimetatud taevas,
 ning all ei olnud maale antudki veel nime,
 Apsu sünnitas need, igavene,
 samuti ka Nummu ning Tiamat, kes need sünnitanud,
 juhtisid kõik oma veed nad ühte voolusängi.
 (Ja kui) polnud näha põõsaid ega kõrkjaid
 (Ja kui) polnud olemas veel ühtki jumalat ...
 sündis nii, et jumaladki sünnitati.

Ma ei hakka analüüsima seda teost ega võrdlema seda vanatestamentliku poeemiga. Need on lõpuks kõrvalised asjad. Mind huvitas siin ainult üks mõte, see, et autor, kes lõi vanatestamentliku poeemi, ei vaadeldud maailma nagu loodusteadlane vaid nagu teoloog, ja selle tõe andis ta ka Sulle edasi. Kuid soovides, et kuulajad mõistaksid milles on asi, pidi ta kasutama võimalikult elavaid ja värvikaid kujundeid.

Põhimõtteliselt ei tahaks ma pöörduda enam tagasi Vana Testamendi kirjaseletuse (eksegeesi) iseloomu probleemide juurde, kuid siinkohal lisaksin lõpetuseks ühe selgituse. See puudutab küllalt levinud arvamust, et alles nüüd seletab kirik pühakirja õigesti ning räägib tema ainuüksi religioosset väärtust ja mõtet, ning et ainult need kujutavad endast ilmutatud tõde, varem aga õpetas kirik, et maailm loodi kuue päevaga, mätsis inimese savist kokku, et päike pöörleb ümber maa – ja üldse võitles kirik hirmus kaua evolutsiooniõpetuse vastu.

Esiteks pole ükski nendest arvamustest olnud dogma ja kõige selle valgusel, millest me eelpool rääkisime, ei saanudki olla – dogma kuulub ainult usutõdede valdkonda. Teiseks ei maksa teha nii kiiresti üldistusi. Ka nendel, kiriku jaoks rasketel aegadel, mil tegutses inkvisitsioon, oli inimesi, kes andsid endale aru sellest, et igasugune piiblitekstide tõlgendamine reaalteaduste suunas on arusaamatus.

See oli ühel päikeselisel juulihommikupoolikul. Päikeses sillerdava katedraali kõrval asuv nn Koperniku muuseum jättis mulle mulje korterist, milles on korraldatud lahtiste uste päev ja millest on kanoonik just natuke aega tagasi välja majaõuele jalutama läinud. Vitriinis nägin ma Koperniku teost, millest tõrkas mulle silma üks lause. See lause on kinnituseks meie jutuaiale. Luba, et ma esitan selle Sulle originaalis: «Si fortasse erunt matrologi qui, cum omnium mathematicum ignari sint, tamen de illis iudicium sibi sumunt, propter aliquem locum Scripturae, male ad suum propositum detorum, ausi fuerint meum hoc institutum reprehendere ac insectari, illos nihil moror, adeo ut etiam illorum iudicium tamquam temerarium contemnam». Seda võiks tõlkida enam-vähem nii: «Kui ehk leidub sonijaid, kes vaatamata täielikule igorantsusele matemaatilistes teadustes, võtavad endale õiguse nende üle otsustada, toetudes mingile kirjakohale pühakirjas, mida nad oskavad vaid halvasti ning pahempidi tõlgendada, ja pöörvad neid nii nagu neile enestele on kasulik; kui nad võtaksid endale jultumuse hukka mõista ja taga kiusata minu teooriat, siis ei hooli ma sellest põrmugi, kuivõrd ma pean nende otsust põlastusväärseks ja kergemeelseks».

See on lõik Koperniku eessõnast teosele «De revolutionibus», mis oli adresseeritud paavst Paulus III-le.

Piht – meeleparanduse sakrament

piiskop Paul Verschuren

Umbes viiskümmend aastat tagasi pidas üks viieteistaastane tüdruk päevikut, mis hiljuti trükkis ilmus. Selles on järgmine tähelepanukõitev sissekanne: «Olen kuulnud, et kõigil katoliiklastel on pihhiisa. Kui ometi minulgi oleks oma pihhiisa!» Ka tänapäeval on palju teiseusulisi, kes kadestavad katoliku kirikut tema pihisakramendi pärast. Kuigi nad ei ole seda ise kogenud, on neil ometi mingisugune ettekujutus, mida tähendab kuulda preestrit kiriku nimel ütlevat Kristuse ülevaid sõnu: «Sinu patud on sulle andeks antud.»

Kuid millega seletada seda, et kõikjal – nagu räägitakse – käivad katoliiklased üha harvem pihil? Mis on juhunud, et ilmselt usutakse vähem pihisakramendi väesse? Miks on meile nii vaevanõudev minna pihtima, miks on see meile raskem kui meie vanematele aastakümneid tagasi?

Seda raskust ei või lahendada üksnes viidates kohustusele käia pihil kord aastas Ülestõusmispühade perioodil, kui on tegu raske patuga. Ega ka sellega, kui innustatakse üha sagedamini pihil käima. Me peame püüdma üles leida need põhjused, mis võiksid anda seletuse sellele nähtusele.

Kui ma küsin endalt, miks ma ei käi meeleldi pihil, ei erine esimesed pähetulevad mõtted ilmselt eriti palju teie omadest. Ühest küljest me häbeneme rääkida teisele inimesele sellest, kui halvad me oleme, teisest küljest tundub, et meil ei olegi midagi erilist rääkida. Pattude tegemisel ei ole inimene kuigi leidlik. Räägitakse, et kord palus keegi oma pihhiisalt andeks, et tal ei olnud midagi rasket üles tunnistada. Tihti märkame, et need on põhiliselt ühed ja samad asjad, millest me pihil rääkima peame. Tundub nii, et piht õigupoolest ei aita kuigi palju, sest nädala pärast on kõik taas endine. Või siis tundub meile, et pole ühtegi pihhiisa, kes meid mõistaks või suudaks anda sellist nõu, mida ootame. Kõik need raskused, ja veel paljud muudki, on väga tõelised. Nad teevad pihtimise ebageeldivaks või raskeks. Aga kui vaatleme neid ükshaaval ja ausalt, peame tunnistama, et nad mõjuvad pigem ettekäänena ning pole need tõelised põhjused, mis võiksid seletada pihil käimise vähenemist.

Võibolla jõuame tõele lähemale öeldes, et pihilkäimine on vähenenud seetõttu, et inimeste patutundmine on vähenenud, teisisõnu et kurja tegemisest tuntakse vähem süütunnet? Siinkohal pöördub minu tähelepanu sellele, kui uskumatult vägevast keelt kasutab püha Paulus, kirjutades oma armsatele korintlastele nende pattudest. Ka Kristus ise ei säästa oma kuuljaid, nagu räägib evangelist Markus. Ta ütleb neile otsesõnu: «See, mis inimesest välja läheb, rüvetab inimest. Sest seestpoolt, inimese südamest, lähtuvad kurjad mõtted, kõlvatus, vargused, tapmised, abielurikkumised, ahnus, kurjused, kavatus, liiderlikkus, pahatahtlikkus, Jumala pilkamine, kõrkus, rumalus.» Tänapäeval ei ole harjutud kasutama nii teravaid sõnu. Selle asemel räägime me inimlikest

nõrkustest või nimetame eksituseks seda, mida oleme teinud valesti. Või siis viitame sellele, et meil olid head kavatsused ja et kõik teevad alati samamoodi. Olen tihti mõelnud, et see vähenenud patutundmine, see mulje, et ei tunta süüd, oleks hea põhjendus pihilkäimise vähenemisele.

Kuid kas see selgitus sobib kokku faktidega? Kas on tõsi, et tänapäeval tuntakse vähem süütunnet? Otse vastupidi.

Üks suurematest koormatest, mida tänapäeva inimene on sunnitud kandma, on just enda süütunde tajumine. Siis, kui oleme kõige tundlikumad, kui oleme kõige avatumad sellele, mis elab sügavaimal iga inimese südames, tunneme, et me ei ole terviklikud, et oleme süüdi ebaõnnestumistes, et kanname vastutust maailmas oleva kurjuse eest, et oleme patused ja seetõttu mingil kombel üksildased, ega suuda väljendada oma armastust. Ei ole siis tõsi, et süütunde puudumine oleks see tõeline põhjus, miks meil on raske pihtida. Meile ei tekita raskusi ühineda vaimus apostel Peetruse spontaansete sõnadega: «Issand, mine minu juurest ära, sest ma olen patune inimene.»

Tõenäoliselt tuleneb meie raskus pihtida hoopis sügavamalt. Ei ole tõsi, et me ei tunne oma süüd – oskame vaid nii halvasti seda sõnades väljendada. Televisiooni, raadio ja ajakirjanduse vahendusel – kui püüame kasvõi veidigi olla maailma sündmustega kursis – oleme kõik saanud teadlikuks sellest, et kuulume ühiskonda, kus igaüks on sõltuv kõigist teistest, kus igaühel on osa kõikide teiste saatusest. Me teame, et on olemas nälg, kuigi meil endil on piisavalt süüa. Me teame, et inimõigusi rikutakse, kuigi ise oleme vabad. Me kuuleme sõdadest, kuigi ise elame rahu. Me kuuleme looduse saastamisest, liikluskuritegudest, kõrgekiskruvitud hindadest, tööpuudusest. Meil on rahutu tunne, et oleme ise selles kõiges kaassüüdlased, kuid ei tea, kuidas seda süüd üles tunnistada, kui ta olemas on, mil kombel valada ta sõnadesse.

Selline olukord ei tohi meid siiski pihtimisest võõrutada. Andekssaamise arm, Kristuse armastus, mida meile pihisakramendi kaudu pakutakse, ei sõltu sellest, kui ilusad või targad on meie sõnad. Kui me ei leia oma süütunde väljendamiseks sõnu, piisab sellest, kui seda lihtsalt ja ausalt ütleme. Läbi meie abitute sõnade näeb Jumal meie südamesse, ta näeb, et vajame vabanemist süütundest. Tähtsaim on, et me usume pattude andekssaamisesse, et usume sellesse võimalusse, et just meile antakse andeks. On tähtis uskuda, et evangeliumi jutustus kadunud pojast ei ole kõigest kaunis jutustus, vaid et see saab meie endi elus tõeks just pihisakramendi kaudu. Mis ka oleks meie nimi või missugune kellegi elulugu, igaühele meist on Jumala headuse käed avatud.

Suurimaks raskuseks, mis põhjustab pihilkäimise vähenemist, on kindlasti meie usu nõrkus. Kui on tegemist pihtimisega, oleme me kõik kahtlaselt sarnased Peetruse ja teiste apostlitega, kes järvel valitseva tormi ajal kartsid hukkuda, kuigi Issand oli nendega koos. Ka meie kohta sobivad Kristuse sõnad: «Teie nõdrausulised!» Meil on raske pihtida ja öelda: «Isa, ma olen teinud pattu», sest me ei suuda uskuda, et just meile öeldakse need sõnad, mida Kristus kogu oma elu jooksul lausus haigetele ja kannatajatele: «Mine, sa oled terveks saanud, ära enam patusta.» Meil on nii raske mõista, et räägitakse meist,

Indulgentsid

Kui surmapatu korral päästab meid igavesest hukatusest kas täiuslik kahetsus, või osaline kahetsus, mis on ühendatud pihisakramendiga, ei kustuta nad alati kogu ära teenitud karistust. Ehkki Jumal andestab meile meid temast igavesti lahutava süü, jääb alles ajalik karistus puhastustules, kus inimene puhastub täielikult igasugusest süüst. Seda süükoormat võime aga hüvitada juba siinses elus oma heade tegude ja palvete abil.

Indulgentsi mõiste kutsub sageli esile vastakaid tundeid ja võib osutada mõnele inimestele vastuvõetamatuks. Siinjuures ei tohi aga unustada, et indulgentside puhul peab katoliku kirik kohustuslikuna silmas vaid seda, et Kirikul on õigus analoogilisi praktikaid sisse viia ja arenada.

Indulgentsid on vana kirikliku traditsiooni kohaselt iga Kiriku liikme hüvituspüüdluste (enamasti küll palvete) võimendamine Kristuse, kõigi pühakute ja kogu Kiriku teenete arvelt, tingimusel, et inimene püüdleb «Kiriku vaimus», tundes end Kiriku kui terviku liikmena.

Esimene avaliku indulgentsi elavate tarvis andis paavst Urbanus II aastal 1095 Jeruusalemma vabastama suundunud ristisõdijatele. Esimene indulgents surnute eest anti paavst Calixtus II poolt 1457 seoses järjekordse ristisõja ja Saragossa peakiriku ehitusega. Paavst Bonifacius VIII kuulutas 1300. a. välja esimese Kristuse lunastustöö juubeliaasta, mis kordub tänapäevani iga 25 aasta järel, ning ühendas sellega erilise juubeliindulgentsi.

Ajaloos on indulgentse tihti mõistetud valesti ja omistatud neile mõju, mida nad ei saa omada - Kiriku käest oma pattude, nii minevikus kui tulevikus tehtute, andeksostmist. Kirik pole niisugust võimalust kunagi õpetanud. Valearusaam tekkis (peaasjalikult XVI saj) üksikute alamate kirikutegelaste kuritegevusest, kes oma kasupüüdlikel eesmärkidel indulgentside olemust tahtlikult moonutasid. See sai võimalikuks osaliselt ka seetõttu, et mainitud distsipliini teoreetiline alus oli vastuoluline. Määratlus, et indulgentsid on võimalikud, lähtus üksnes nn «võtmeõigusest» (Mt 16,18-19), mis andis määratajaile praktiliselt vabad käed. Nii õpetati indulgentsidest, et need on «ajalike karistuste kustutused juba andeks antud pattude puhul». Andeksantuks loeti süüd, mis inimest igavesti Jumalast eraldab, ajalikuks karistuseks puhastustuld ülejäänud süü hüvitamiseks. Tekkis mulje, nagu oleks ilma indulgentsideta ajalikust karistusest pääsemine võimatu. Lisaks sellele määratleti täpselt, kui palju päevi, kuid või aastaid üks hüvitustegevus ajalikust karistusest maha võtta suudab, mis muutis indulgentside kasutamise mõnede inimeste jaoks «rekordspordiks». Suhteliselt lühiajalise pingutuse või väikese rahasumma oh-

kui Kristus ütleb: «Ma ei ole tulnud päästma õiglaseid, vaid patuseid.» Me ei suuda aru saada, et just meie ise võiksime olla see karja sajas lammas, kelle pärast on Kristus valmis jätma kogu ülejäänud karja.

Üuendugem ja tugevnegem usus Jumala halastavasse armastusse ja headusse. Vanas ja Uues Testamendis pole ühtegi lehekülge, kus ühel või teisel viisil sellest armastusest ja headusest ei räägitaks. Võtkem vastu se headus, laskem Temal ennast parandada, Temal, kes «ei murra katki mahapaindunud pilliroogu», vaid tõstab selle püsti, et see võiks jätkata kasvamist.

verdamisega arvati, et suudetakse päästa sadu inimesi ja iseenast puhastustulest.

Ometi on õpetus indulgentsidest täiesti loogiline ja rõhutab üht väga tähtsat momenti - inimese ühtekuuluvust Kirikuga. Tarvis on vaid seda õigesti mõista ja rakendada ilma, et see vähendaks sellest tähtsamate põhitõdede osa meie elus.

Hüvitust, mille võlgname Jumalale kõigi oma pattude eest, tuleb kanda igal juhul kas heade tegude, vabatahtlike kannatuste ja palvetega või pärast surma puhastustules (kus tuleb aga samade pattude eest kannatada tunduvalt rohkem kui maises elus). Seepärast ei tohi jätta kasutamata ühtegi võimalust, et võiksime pärast surma Jumala palge ette astuda puhta südamega. Ainsagi surmapatu olemasolu välistab aga igasuguse indulgentsi.

Indulgentsi võime teenida iseendale ja puhastustules viibivale hingele, kuid mitte teistele selles maailmas elavatele. Nende eest peetavaid eestpalveid Kirik omalt poolt ei võimenda.

Indulgentsid jagunevad täielikeks ja osalisteks.

Täielik indulgents annab võimaluse teenida kõigist ajalistest karistustest vabanemise iseendale või mõnele puhastustules viibivale hingele. Täielik hüvitust on seega maksimaalne, mida võime ühest tegevusest ammutada, ning seda vaid juhul, kui meie hingesuunitlus ja usk on seejuures õige ja maksimaalne.

Osaline indulgents tähendab aga lihtsalt inimese hüvitustegude väikse mõju kahekordistumist Kristuse ja pühakute teenete arvelt (niisugune käsitlus määratleti Vatikani II kirkukogul).

Tähtsamad tegevused, mille vahendusel on võimalik osa saada täielikust indulgentsist on (vabas järjestuses) järgmised: 1. Pühima Altarisakramendi austamisteenistusel osalemine; 2. Palvetamine pühima Altarisakramendi ees (vähemalt pool tundi - muidu osaline i.); 3. Paavsti õnnistuse vastuvõtmine (ka raadioülekandest); 4. Kalmistu külastamine 1.-9. novembrini (muidu osaline); 5. Suurel Reedel kirikus austamiseks väljapandud risti suudlemine; 6. Vähemalt kolmepäevastel vaimulikel harjutustel osalemine; 7. Surres risti käes hoides Kristusele mõtlemine; 8. Esimese Armulaua vastuvõtmine; 9. Piiskopi poolt pühitsetud kaelaristi kandjale apostlite Peetruse ja Pauluse pühal (29.juuni) «usutunnistuse» palvetamine; 10. Vastpühitsetud preestri esimesel missal osalemine; 11. Preestri pühitusjuubeli (25,50,60) jumalateenistusel osalemine; 12. Hümni «Te Deum» pidulikult ettekandmisel osalemine aasta viimasel päeval; 13. Hümni «Veni Creator» pidulikult ettekandmisel osalemine aasta esimesel päeval ja Nelipühil; 14. Hümni «Tantum ergo» pidulikult ettekandmisel osalemine Suurel Reedel ja Kristuse pühima Ihu ja Vere suurpühal; 15. Kirikuhoones «ristitee» palvetamine; 16. Kristuse kannatuste mõtlemine vähemalt pool tundi (vanurid ja haiged); 17. «Püha Roosipärja» vähemalt ühe kolmandikosa palvetamine (koos meditatsioonidega) kirikus või perekonnas; 18. Ülestõusmispühade eelõhtul ristimistootuste uuendamine; 19. Kirikuhoone sissepühitsemispäeval kirikus «Meie Isa» palve ja Usutunnistuse palvetamine; 20. Pühakirja lugemine enam kui pool tundi jne.

Osalise indulgentsiga võivad olla seotud:

1. Eluraskuste ohvrimeelne talumine ja oma vahetute kohustuste kohusetruu täitmine; 2. Ligimesele usu vaimus appi tulemine, ohverdades oma jõupingutusi ja materiaalseid vahendeid; 3. Mingist ajalikust hüvest loobumine patukahetsuse vaimus; 4. Palvete kasutamine, mida Kirik erilisel soovital; 5. Pühakirja vm religioosse kirjanduse lugemine (alla poole tunni); 6. Pühitsetud kaelaristi, medaljoni või skapuliri kandmine; 7. Oma sõnadega palvetamine; 8. Kirikus jutluse kuulamine;

Täielikku indulgentsi on võimalik teenida üks kord päevas, osalist piiramatult arv kordi.

Ristitee

Ristitee on rahvalik palvus, mis kujunes välja XIV sajandil, mil Pühale maale siirduvate ristisõdijatega koos tulid Jeruusalemma ka mungad, teiste hulgas frantsiskaanid, keda loetaksegi mainitud palvuse loojaiks. Peagi levis see komme kogu õhtumaal. Inimasulate lähedal künklikus paikkonnas tähistati mingi rada ristide, hiljem ka piltide või skulptuurkompositsioonidega, mida mööda käies mõtiskleti Kristuse kannatuste üle. Algul oli ristiteel vaid kaks peatust, alguspunkt – Antoniuse kungas – ja lõpp-punkt – Kolgata mägi. Hiljem lisati veel teisigi peatusi. Näiteks Saksa maal koosnes esimene teadaolev ristitee seitsmest peatusest ja seda nimetati «seitsmeks kukkumiseks.»

Tänapäevane, 14 peatusega ristitee-palvus kujunes välja XVII saj alguseks. Tegelikult oli see vana Jeruusalemmast pärineva traditsiooni taaselustamine. Sajand hiljem hakati rajama lisaks vabaõhukompositsioonidele ka kirikuhoone siseseid ristiteid, mille iseloomulikuks tunnuseks olid 14 puust risti ja igaühega neist kaasnev peatuse sisu kajastav kompositsioon, kuigi viimast ei loetud ristitee olemuslikuks osaks. Just kirikuhoones muutub ristitee ühispalveks. Ristitee protsessiooni eesotsas kannab ministrant risti. Tema järel käib kappasse riietunud vaimulik, kes on peatuste meditatsioonide lugejaks või improviseerijaks. Siis järgnevad kirikulised. Iga peatuse lõpus loetakse ühiselt «Meie Isa» (käesoleva Ristitee puhul ka palve «Hoi mind ...», mis on esimese peatuse lõpus). Ristitee meditatsioonist osalenuiks loeti neid, kes kogu teekonna kaasa käivad või vähemalt oma kohalt kirikupingis püsti tõusevad, kui protsessioon on jõudnud järgmise peatuseni, ja palvetavad koos kõigiga. Erand tehakse vaid nendele, kes ei suuda enam üldse kirikus käia. Pärast Vatikani II kirikukogu on hakanud levima ka «Haigete ristiteed» – pildiseeriad, või ristid, mille tagaküljel on 14 peatuse bareljeefid. Neid võivad vanad ja haiged kasutada igas paigas. Uutesse kirikutesse ehitatakse tänapäeval harva ristiteid, sest katoliiklikel aladel on peaaegu iga linna lähedal mõni vabaõhuristitee. Vanades kirikutes jäetakse ristiteed tavaliselt puutumata, kuigi võime mööda lääneriike reisides kohata vanu kirikuid, kus moderniseerimistuhinas pole neile halastatud.

Vaimulikus mõttes on ristitee iga kristlase vaevarikka elutee võrdpildiks. Ta sisendab meile, et Jumala tahe on tähtsam inimese tahtest kõiges ja kõikjal. Jumal vajab iga inimese vabatahtlikku kannatust, või saatuse poolt määratud õnnetuse nurisemata talumist ohvrina kogu inimkonna hüvanguks.

Alljärgnev ladinakeelne luulevormis ristitee pärineb 1921. aastal Innsbrukis trükitud palveraamatust «Thesaurus precum», kahjuks pole seal märgitud ei autorit ega sajandit, millal ristitee kirja pandi. Esimene, ilmselt kaputsiinpreester Robert Lenzbaueri poolt tehtud tõlke leiame küll 1937. aastal ilmunud eestikeelsest palveraamatust «Au olgu Jumalale», kuid sakslasena ei tundnud ta piisavalt eesti keelt nii keerulise töö jaoks, nagu seda on luule tõlkimine. Käesolev tõlge oli minu esimene katsetus tõlkida ladinakeelset religioosset luulet ja see pärineb Riia vaimuliku seminaril päevilt, kirja panduna 1983. aasta Suure paastu ajal. Töö oli mõeldud eelpoolnimetatud tõlke parandusena. Kuigi oleksin ehk praegu võimeline looma paremat riimi, ei raatsi ma siiski seda, nagu ma mäletan, nii suurt vaeva nõudnud teksti muuta.

R.Õ.

Koostamisel kasutatud väljaannet: A.Adam, R.Berger «Pastoral-liturgisches Handlexikon»

VIA CRUCIS

Præparatio

Introibo viam crucis
Iesu, fac ut tuæ lucis
Illustrari radio.
Esto mihi ductor viæ
Et transfige, Iesu pie,
Cor doloris gladio.
In te credo, spero, Deus,
Amo te, o amor meus,
Da dolenti veniam.

Statio I

Christus mortis damnatur

Condemnatur Iudex Deus,
Tamquam latro mortis reus,
Crucis ad supplicium.
Eris brevi iudex meus,
Iesu, parce, quando reus
Sistar ad iudicium.

RISTITEE

Sissejuhatus

Ristiteed nüüd asun käima,
Jeesus, minus tuli läida
Oma armu kiirtega.
Tee peal juhtida mind võta,
Valumõõgaga mu süda,
Vaga Jeesus, läbista.
Usun Sind ja Sulle loodan,
Halastust ja armu ootan,
Minule et osutad.

I peatus

Kristus mõistetakse surma

Süüdi mõistetud on Jumal,
Kohtumõistja rõõvli kombel
Ristisurma saadetud.
Peagi kohtumõistjaks oled,
Mulle, kui Su ette tulen,
Andesta, mis kaadetud.

Parce mihi, parce cunctis,
dona requiem defunctis,
vivis præbe gratiam.

Statio II

Christus suscipit crucem

Quanta cordis voluptate,
Quanta crucem caritate,
Tollis, Iesu, bone Dux!
Subsequor te, meum ducem,
Lætus tollam omnem crucem,
Dicam: Ave bona crux!

Statio III

Christus prima vice cadit sub cruce

Cadit insons agnus fessus
Gravi mole crucis pressus
Criminumque pondere.
Iesu, fac, ut firmus vadam
Et ne ultra præceps cadam
Scelerum sub onere.

Statio IV

Christus obviat Matri

Vale dicit dulce nato
Trabe crucis onerato
Mater corde saucia.
Ah! Occurre morienti,
Mihi, mater et clienti
Affer opem obvia.

Statio V

Simon Cyrenæus angariatur

Portat Simon, vi adactus
Non libenter, sed coactus
Sanctæ crucis onera.
Lubens, volens ego feram,
Et cum Iesu gaudens geram
Cuncta crucis pondera.

Statio VI

Veronica Iesu sudarium porrigit

Iesu, sponse! tuum vultum
Quam deformem et incultum
Pinxit amor sanguine.
Veni, sponsa, contemplare
Sponsi genas et mirare
Tuo tinctas crimine.

Statio VII

Christus iterum cadit

O quam grave crucis onus!
Iam secundo pastor bonus
Procidit in faciem.
Iesu fac, ut tibi vivam
Et evitem recidivam
lubricamque glaciem.

Statio VIII

Iesus filias Ierusalem flentes alloquitur

Filiæ, non me lugete,
Super vosmetipsas flete

Hoia mind ja kõiki hoia,
Lahkunuile puhkust anna,
Elavaile halasta.

II peatus

Kristus võtab risti

Millist ohvrit süda nõuab,
Armastust, et kanda jõuad
Risti, Jeesus, meie Juht.
Sulle juhtida end annan,
rõõmsalt kõike risti kannan,
Sinu voorus on mu siht.

III peatus

Kristus langeb esimest korda risti all

Langeb süütu Tall, kes kannab,
Nii Ta rist end tunda annab,
et meilt ära võtta süü.
Jeesus, tee, et kindlalt astun
Ega eksi käsu vastu,
Korda saatma kuritööd.

IV peatus

Kristus kohtab oma ema

Poega risti kandmas nähes
Ema rinnust pääseb ohe,
Murtud emasüdamest.
Viimisel tunnil appi tule,
Ema, mulle, siis kui suren
Palun kosta minu eest.

V peatus

Siimonit Küreenest sunnitakse Jeesuse risti kandma

Kannab Siimon sunnituna,
Raskest koormast rõhutuna,
Kannab püha ristipuud.
Vabal tahtel risti võtan,
Jeesusele appi tõttan,
Ega soovi miskit muud.

VI peatus

Veronika ulatab Jeesusele higirätiku

Oma moonutatud pale,
Rätikule vaele vale
Armastusest jättis Ta.
Tule, vaata, inimene,
mida teeb su langemine
Jumalat kui solvad sa.

VII peatus

Kristus langeb risti all teist korda

Korda teist siin Jeesus langeb,
risti alla, valust kange,
Langeb raskelt silmili.
Jeesus, tee, et Sulle elan,
Lõigusest end lahti murran
ega lange uuesti.

VIII peatus

Jeesus kõnetab Jeruusalemma nutvaid naisi

Ärge minu pärast nutke,
Endid parandada püüdke,

Et natorum scelera.
Iesu! poenitens lugebo,
detestabor et deflebo
Tenebrarum opera.

Statio IX

Iesus ad montem Calvariæ cadit tertio

Terna vice virtus Dei
In salutem servi rei
Gravi casu labitur.
Cur relabor in delicta,
Cogitata, facta, dicta,
Quibus Iesus sternitur?

Statio X

Iesus vestibus nudatur

Coram plebe denudatus
Agnus stat immaculatus,
Matre natus virgine.
En, lascive, auctor scænæ
Tam pudendæ, pondus poenæ
Pro patrato crimine.

Statio XI

Iesus cruci affigitur

Manus Iesu perforantur,
Pedes eius terebrantur
Crucis in patibulo.
Me distentæ manus istæ
Amplexentur, Iesu Christe,
Mortis in articulo.

Statio XII

Iesus in cruce moritur

Pater, tibi me commendo,
Clamat Iesus moriendo
Et emisit spiritum.
Iesu, tibi me commendo,
Gratus amans cor rependo,
Da felicem exitum.

Statio XIII

Iesus de cruce deponitur

Quantus dolor! Dulcem natum,
Mea manu trucidatum,
Mater gerit gremio.
Ah! quid feci? Mater bona,
Parce, reo et condona
Poenitenti filio.

Statio XIV

Iesus sepelitur

In sepulchro Verbum tacet,
Morte victa vita iacet,
Ne æternum moriar.
Iesu! precor spe repletus,
Fac, ut e sepulchro lætus
Tecum cælis oviar.

nutke laste patu eest.
Jeesus, kahetsen ja nutan,
kõigest hingest lahti ütlen
Pimeduse tegudest.

IX peatus

Jeesus langeb Kolgata mäel kolmandat korda risti all.

Korda kolmandatki langeb
Jeesus, et meid, patu vange,
vabastada orjusest.
Mõtte, sõnaga ja teoga
olen teinud palju kurja,
Palun andeks Sinu käest.

X peatus

Jeesusel rebitakse riided seljast

Inimkonna patu pärast
Seisis Jeesus rahva käras,
Riided seljast rebitud.
Midagi ei jäta Sulle,
Emast, neitsist sündinule
Need, kel elu kingitud.

XI peatus

Jeesus lüüakse risti

Tema käed on läbistatud,
Jalad kinni naelutatud,
kinni löödud ristile.
Oma käsi mulle anna
siis, kui jätan selle ranna,
lähen vastu surmale.

XII peatus

Jeesus sureb ristil

Hinge heites Jeesus hüüdis,
Teades, et Ta pole süüdi:
Isa, võta vastu mind!
Kui mu surmatund on ligi,
Otsaes on surmahigi,
Tee, et võiksin leida Sind.

XIII peatus

Jeesus võetakse ristilt

Pisarais ja ahastuses
Ema hoidis Poega süles,
Ristilt võetud Jumalat.
Häbiga ma vaatan ennast,
osakest Su surma hinnast,
Usun, et mul halastad.

XIV peatus

Jeesus maetakse hauda

Hauda maetult vaikib Sõna,
Elu surmast võidetuna
Lebab, ootab ärkamist.
Palun, süda tulvil lootust,
Päästa mind siit hädaorust,
Anna taevast hingamist.

Uudised

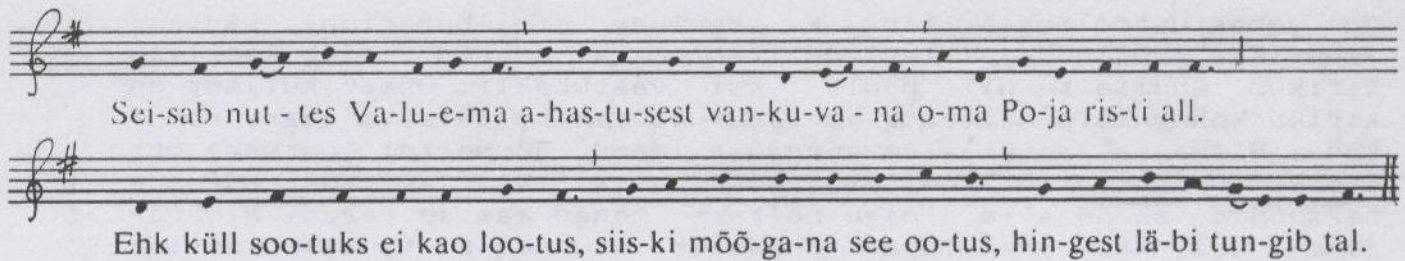
Nn. vabastusteoloogia (ingl.k. theology of liberation), Ladina-Ameerikas sündinud ja levinud teoloogia suund, leiab katoliku kirikus endiselt nii poolt- kui vastuhääli. Ühest küljest on kiriku kohus seista vaeste ja rõhutute eest, teisalt aga, rõhutades ülemäära sotsiaalse võrdsuse ideed, on sellel õpetusel oht sattuda vasakpoolse ideoloogia mõju alla. Nii võivadki sündida segadused, skandaalid, nagu näiteks mõned aastad tagasi Nicaraguas, kus üks jesuiidist preester nõustus kultuuriministrina osalema kommunistide valituses. Brasiilia piiskop Martinho Lammers arvab siiski et hirmud vabastusteoloogia ees on liialdatud. Oma 1990.a. advendiläkituses kirjutab ta: "Oma hiljutise Roomas viibimise ajal kogesin, et meie peale vaadatakse tihti kui unistajatele, kes tormavad kättesaamatute tähtede järel. Usutakse, et enamus meie kogudustest kubiseb kommunistidest ja et paljud kogudused on kirkuhierarhiaga opositsioonis. See väide on aga kasulik eelkõige neile, kes on Ladina-Ameerikas võimul ja tahavad oma võimu iga hinna eest säilitada, sest just nemad ei taha, et kirik pööraks vaeste tähelepanu nende sotsiaalsetele õigustele".

Neljandik Iirimaa noortest ei käi pühapäeviti missal, teine neljandik suhtub sellesse ebalevalt. Põhjuseks on massikultuuri pealetung, sektide tegevus ja materialism. Ometi ei suutu iiri piiskopid sellesse eriti lootusetult, sest nad näevad noorust pigem otsivana kui vastuseisvana. Nad räägivad, et paljud noored on saanud liig jäiga kasvatused tõttu "religioonimürgituse", kuid üldiselt pole uus generatsioon religiooniga konfliktis nagu näiteks osa hipide põlvkonnast. Noorsugu on rohkem pettunud kui vihane, pigem uudishimulik kui agressiivne. Tarvis on vaid kannatlikult oodata.

Vastavalt Ameerika Ühendriikides läbiviidud uurimustele on kõige innukamad kirikuskäijad ka ühiskonna aktiivseimad liikmed. Usklikud võtavad ühiskonna probleemide lahendamisest kolm korda rohkem osa kui nn. keskmine inimene. 45% USA 242 miljonist elanikust käib korrapäraselt kirikus või sünagoogis. Just need inimesed annetavad 40 miljardit dollarit aastas ühiskondlike projektide läbiviimise heaks, millest ligikaudu pool kulutatakse kirikuvälistele üritustele. See summa on kaks korda suurem, kui annetused, mis laekuvad mittekiriklikelt organisatsioonidelt. Samuti on kirikuskäijate töömoraal keskmisest kõrgem - 57% usklikest peab ühiskondlike huvisid isiklikest tähtsamateks. Üks uurimuse läbiviijaid Nicolas van Dyck väidab, et ameeriklased on usklikumad kui nad seda ise tunnistavad. Kirikuskäimist pole suutnud vähendada isegi sageli avalikkuse ette toodud kõmutekitavad skandaalid vaimulike petturlusest.

Soome katoliku kiriku vaimulikud pidasid 5.-7. märtsini Stella Marises piiskopkonna sinodi. Arutlusel olid sisserändajate ja pagulaste probleemid kiriku vaatenugast. Soome valitsuselt taotleti, et katoliiklastest pagulasi ei saadetakse elama piirkondadesse, kus puudub katoliku kirik. Otsustati et õpingute või töölepingu tõttu ajutiselt Soomes viibivaid katoliiklasi võetakse kogudustes arvele ainult nende enda soovil. Muuhulgas määratleti, et kuna Soomes on tavaks sõlmida segaabiellud katoliiklaste ja luterlaste vahel mõlema konfessiooni vaimuliku juuresolekul, on katoliku preestril õigus keelduda oikumeenilisest liturgilisest laulatustalitusest kui luterliku kiriku esindajaks on naispastor kuid abiellunud on valinud laulatuse paigaks katoliku kiriku.

Stabat mater

Seisab nuttes Valuema
ahastusest vankuvana
oma Poja risti all.

Ehk küll sootuks ei kao lootus,
siiski mõõgana see ootus,
hingest läbi tungib tal.

Küll on kurb ja murest murtud
Ema, kes on meile andnud
Ainuõnnistegija.

Teda rõhub piinav valu,
nähes oma Poja elu
määratuna kustuma.

Kas on keegi, kes ei nutaks,
kui ta Ema südant mõistaks
selles piinas aimata?

Kes ei suudaks kaasa tunda
Emale, kes oma Poega
taga nutab valuga.

Oma rahva pattu kandmas
näeb ta Jeesust valu tundmas,
piitsahoope talumas.

Ristil Isa tahet täitmas,
hüljatuna hinge heitmas,
näeb ta Poega suremas.

Aita, Ema, armu läte,
tunda valu, et Su kätel
nutaksin koos Sinuga.

Südames mul tuli läida,
armusidemeis mind kõida
ühte oma Pojaga.

Püha Maarja, kõik need haavad,
Jeesusel' mis lõõdud saavad,
minu hinge talleta.

Oma Poja ränka vaeva,
mis teeb vabaks, tõstab taeva,
Ema, jaga minuga.

Tee, et rasked elupäevad
taluksin kui risti vaevad,
olles abiks kõigile.

Minu ainus soov on tulla
Sinu Poja risti alla,
olla seltsiks Sinule.

Oled, Neitsi, patust puhas,
luba armastuses pühas
Sinuga mul leinata.

Lunastanu surmavalus
kasvata mind selles elus,
kõigest patust puhasta.

Poja haavad anna mulle,
et nad ohverdaksin Sulle,
jooda Tema verega.

Kaitsjaks kohtupäeval ole,
tee, et väldin põrgutule
Sinu päästva abiga.

Luba, Kristus, et kui suren,
rõõmsalt Sinu ette tulen
Ema läbi võitjana.

Kui mu keha lebab hauas,
lase hingel taevalauas,
paradiisis hõisata.

Aamen.

tõlkis isa Rein Õunapuu, osaliselt isa Väino Niitvägi

Esikaanel: Ristilöömine (vitraazh XII sajandist) Chartres'i katedraal

Katoliku Kiriku väljaanne
Toimetaja preester Rein Õunapuu
Tehniline toimetaja Pentti Laukama, KATT
Toimetuse aadress: 200001 TALLINN
Vene tn 18, tel 446367